บทที่ 5
สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้าน บ้านนอแล ตำบลม่อนปิน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการบริโภคและใช้ประโยชน์จากผักพื้นบ้านของบ้านนอแล และเพื่อศึกษา รวบรวมองค์ความรู้ ข้อมูลพืชผักท้องถิ่นของชุมชนบ้านนอแล รวมทั้งเพื่อศึกษาแนวทาง การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากพืชผักท้องถิ่นบ้านนอแล ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังที่จะให้ประสบการณ์ในการทำวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและความร่วมมือกันของชุมชนในการฟื้นฟูวิถีการบริโภคผักพื้นบ้านของคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยในวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) การเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาข้อมูลร่วมกับคนในชุมชน เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับคนในชุมชนอันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งข้อมูลที่สมบูรณ์และเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยได้มีการบันทึกข้อมูลภาคสนาม และจากการปฏิบัติจริงในกิจกรรมต่างๆ ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ทำให้การอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และตรวจสอบและนำเสนอในรูปแบบของการบรรยายเชิงพรรณา เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยและผู้ที่นำงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สำรวจพืชท้องถิ่นที่ชาวบ้านยังมีการบริโภคอยู่อย่างต่อเนื่องและในชีวิตประจำวัน ซึ่งจากการสำรวจนั้นได้มีการสำรวจชื่อของพืชชนิดนั้น ลักษณะทางพฤษศาสตร์ แหล่งที่พบ การขยายพันธุ์ รวมทั้งการใช้ประโยชน์ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ ข้อมูลพืชผักท้องถิ่นของชุมชนบ้านนอแล เพื่อเป็นฐานข้อมูลและองค์ความรู้ ของชุมชนที่จะเป็นฐานในการหาแนวทางในการฟื้นฟูพืชผักท้องถิ่นของชุมชน ทั้งนี้เพื่อการจัดการและฟื้นฟูการบริโภคผักพื้นบ้านอย่างยั่งยืน ซึ่งพืชผักท้องถิ่นทีรวบรวมได้นั้นมีทั้งหมด 42 ชนิด โดยแยกเป็นพืชผักท้องถิ่นทั่วไป จำนวน 29 ชนิดได้แก่ กระถิน กระเทียม กล้วยน้ำว้า ขมิ้นชัน ข่า ขิง ตูน ชะพลู ชะอม ตะไคร้ ตะไคร้หอม ตำลึง ผักกาดเขียวกวางตุ้ง ผักกูด ผักชี ผักไผ่ ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า พริกขี้หนู พริกหยวก ไพล ฟักทอง มะเขือเปราะ มะเขือพวง มะอึก สาระแหน่ หอมแดง เผือก มะระขี้นก

เป็นพืชผักท้องถิ่นเฉพาะถิ่นจำนวน 13 ชนิดได้แก่ ชุงเชื่อม ดอกร้าว ดอกะร้อก ดอกูร่า ดอไซร้ ดอดะมั้งช้าน ดอโด้ ดอปังปิ๊ก ดอมั่งเลิ่ม ดอมาแซง ดอยางหยีด ปะพังว๊อก และมะเหนี่ยว

ผักพื้นบ้านทั้งหมดนั้นยังคงมีการบริโภคกันอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากเงื่อนไขสภาวะแวดล้อมบางประการที่ทำให้พื้นที่ในการเพาะปลูกลดน้อยลง รวมทั้งการนำไปใช้ประกอบพิธีกรรมยังคงลดลง พืชผักบางชนิดต้องเข้าไปหาในป่า บางชนิดมีปลูกในรบริเวณที่อยู่อาศัย บางชนิดนั้นมีการนำมาปลูกบริเวณแปลงผักอินทรีย์ แต่หลังจากที่สถานีวิจัยสถานีเกษตรหลวงอ่างขางนั้นได้เข้าไปส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ก็ทำให้การปลูกพืชผักพื้นบ้านน้อยลง พืชเศรษฐกิจที่มีผลต่อการคงอยู่ของพืชผักพื้นบ้านพบว่ามีผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ผลโดยตรงคือ การบุกรุกพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ทำกิน การใช้สารเคมีในการผลิต การใช้สารเคมีปราบวัชพืช เป็นการทำลายแหล่งที่อยู่ของพืชผักพื้นบ้านที่หาเก็บได้ยากขึ้น ส่วนผลโดยอ้อม คือ กระทบต่อวิธีการนำผักพื้นบ้านมาใช้ในการบริโภค เวลาในการดำรงชีวิตของชาวบ้านถูกนำไปใช้ในการผลิตพืชเศรษฐกิจ ทำให้ไม่มีเวลาในการหาเก็บพืชผักพื้นบ้านจากแหล่งธรรมชาติ จึงเป็นการหาซื้อและบริโภคผักอินทรีย์ที่โครงการหลวงเข้ามาส่งเสริมมากขึ้น เนื่องจากหาได้ง่ายและมีเหลือพอจากการจำหน่าย และมีการบริโภคอาหารสำเร็จรูปมากขึ้น ทำให้การถ่ายทอดและการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำพืชผักพื้นบ้านมาบริโภคและใช้ประโยชน์มีน้อยลง

จากการศึกษาพบว่าแนวทางในการฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากพืชผักท้องถิ่นของชาวบ้านนอแลนั้นพบว่า เริ่มจากการให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องของคุณค่า ความสำคัญ และคุณประโยชน์ของพืชผักท้องถิ่น ในการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้าน หลังจากนั้นควรมีการรวมกลุ่ม รวมคนเพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการปลูกและบริโภคผักพื้นบ้านให้มากขึ้น รวมทั้งมีการขยายพันธุ์ นำมาปลูกแซมในพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ของโครงการหลวง และนำพันธุ์พืชบางชนิดที่หายไปมาปลูกในไร่ และพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน เพื่อที่จะไม่ต้องไปหาในป่าในยามที่ต้องการบริโภค นอกจากนั้นยังเป็นแนวทางในการชักชวน สืบทอดให้เยาวชนคนรุ่นใหม่หันมาบริโภคผักพื้นบ้าน และรักษาวัฒนธรรมการบริโภคผักพื้นบ้านให้คงอยู่ นอกจากนั้นอีกแนวทางที่สำคัญคือการสร้างความร่วมมือกับสถานีวิจัยสถานีเกษตรหลวงอ่างขางในการส่งเสริมชาวบ้านโดยจัดสรรพื้นที่ในการเพาะปลูกผักอินทรีย์เพื่อนำมาปลูกผักพื้นบ้านแซมในพื้นที่ดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้มีพื้นที่ในการเพาะปลูก และชาวบ้านสามารถบริโภคผักพื้นบ้านได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านโภชนาการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำข้อมูลพืชผักพื้นบ้านที่ได้เข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพืชผักท้องถิ่นและสารอาหารที่มีอยู่ ด้านสมุนไพร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพและการป้องกันโรค

2. ด้านการศึกษาควรมีการรณรงค์ให้นำเอาความรู้เกี่ยวกับพืชผักท้องถิ่นทั้งด้านคุณค่า และการบริโภคของแต่ละท้องถิ่นบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนของท้องถิ่น เพื่อเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นและส่งเสริมให้มีการบริโภคผักพื้นบ้านมากขึ้น

3. ด้านการส่งเสริมอาชีพ ควรมีการประสานงานกับสถานีวิจัยสถานีเกษตรหลวงอ่างขางให้มีการจัดสรรพื้นที่จากการปลูกผักอินทรีย์ให้มีการจัดสรรพื้นที่ในการปลูกพืชผักท้องถิ่นแซมในแปลงผักอินทรีย์ ทั้งนี้เพื่อรักษาพันธุ์ และฟื้นฟูการบริโภคผักพื้นบ้านให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

4. ด้านการวิจัยมีข้อแนะนำ ดังนี้

4.1. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคพืชผักท้องถิ่นของชาวบ้าน บ้านนอแล เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการบริโภคต่อไป

4.2. ควรมีการศึกษาเจตคติและความรู้เกี่ยวกับการบริโภคผักท้องถิ่นของเยาวชนบ้านนอแล เพื่อเป็นข้อมูลในการส่งเสริมให้เยาวชนได้รู้จักและบริโภคผักท้องถิ่น

4.3. ควรนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไป จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับคนในชุมชนเพื่อเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการส่งเสริมการบริโภคผักพื้นบ้านของชาวบ้านร่วมกัน